

polia soulangeana, найменше ярко виражені зміни були у *M. obovata*. У вивчених рослин прослідковувалась залежність рівня вмісту цього полісахариду від температурного фактора середовища. Збільшення вмісту сахарозі співвідносилось з зменшенням вмісту крохмалю у всіх вивчених видів. Найвищий рівень криопротекторних речовин зафіксовано в зимовий час у *M. kobus* і *M. soulangeana*.

1. Петухова И.П. Еколого-фізіологічні основи інтродукції деревних рослин. — М.: Наука, 1981. — 124 с.
2. Починок Х.Н. Методи біохімічного аналізу рослин. — Київ: Наук. думка, 1976. — 233 с.
3. Ястрембович Н.И., Калинин Ф.Л. Визначення вуглеводів і розчинимих сполучень азоту в одній навесці рослинного матеріалу // Тр. Укр. НИИ фізіол. рослин. — 1962. — Вип. 23.
4. Souter J.J. Deposition, mobilization and interrelation of various storage materials in parenchyma cells of the wood of trees // Biol. plant. — 1994. — 36. — P. 357.

Поступила 31.03.2000

УДК 635.055

ОСОБЛИВОСТІ МЕТАБОЛІЗМУ ВУГЛЕВОДІВ В ПАГОНАХ МАГНОЛІЄВИХ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗИМОСТІЙКІСТЮ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СХОДУ УКРАЇНИ

I.V. Grigorenko, Yu.M. Golovnya, V.P. Bessonova
Запорізький державний університет,
Україна, Запоріжжя

Наведено дані з динаміки крохмалю та моноцукрів у пагонах *Magnolia kobus* DC., *M. obovata* Trunb, *M. soulangeana* Soul. та *Liriodendron tulipiferum* L., що зростають в умовах південного сходу України. Виявлена видова специфіка сезонних змін цих показників.

SPECIAL EXCHANGE OF CARBOHYDRATES IN THE MAGNOLIACEAE SHOOTS IN VIEW OF A WINTERRESISTANCE UNDER CONDITIONS OF THE SOUTH-EAST OF UKRAINE

I.V. Grigorenko, Yu.N. Golovnya, V.P. Bessonova
Zaporizhia State University,
Ukraine, Zaporizhia

Cited herein is the data concerning the study of starch and sugars dynamics during autumn-winter-spring period in representatives of the Magnoliaceae family growing under the conditions of the South-East of Ukraine. The paper considers intertransition of carbohydrates during this period. The species specificity of seasonal variations of these indices has been found out.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ВИДІВ РОДУ PLATANUS L. У ЗЕЛЕНОМУ БУДІВНИЦТВІ

В.М. ГРАБОВИЙ

Дендрологічний парк "Софіївка" НАН України
Україна, 20300 Умань, вул. Київська, 12а

На підставі літературного огляду та власних досліджень проаналізовано можливість використання платанів для створення декоративно-цінних насаджень. Наведено асортимент інтродукованих в Україну видів та шляхи їх можливого використання в озелененні.

Зелені насадження відіграють надзвичайно велику роль у створенні оптимальних умов для життя людей. Тому озеленення міст і селищ має важливе значення в умовах інтен-

сивної урбанізації. До сучасної системи озеленення входить комплекс робіт, що здійснюються у процесі створення, реконструкції та капітального ремонту різних видів парків, скверів і бульварів, лісопаркових та інших об'єктів озеленення, а також утримання та догляд за ними.

© В.М. ГРАБОВИЙ, 2000

Для озеленення міст і селищ реконструкції старовинних паркових насаджень необхідний асортимент рослин, який би відзначався високими декоративними властивостями, довговічністю, стійкістю щодо шкідників та хвороб. У створенні таких насаджень одним з ефективних шляхів є використання декоративно-цінних видів рослин, інтродукованих з інших регіонів світу. Серед них можна виділити представників роду *Platanus L.*

Рід *Platanus L.* налічує близько 10 листопадних видів. У природних умовах вони можуть досягати у висоту більш як 50 м при діаметрі стовбура 5 м і більше та розкидом крони до 40 м. Основою використання платанів у зеленому будівництві є їх високі декоративні якості: гарна широка крона, своєрідні світло-плямисті оголені стовбури та гілки, оригінальні кулясті супліддя, що звисають на довгих ніжках упродовж всієї зими. Листя почергове, як звичайно, 5–7-лопатеве на довгих черешках, молоде має повстяне опушення. Цвітуть платани одночасно з розпусканням листя. Квітки мають непривабливий вигляд, одностатеві у різних суцвіттях у межах одного дерева. Плоди платана зібрані у шароподібні супліддя, які звисають з гілок (по 2–3) на довгих плодоносах. Повне дозрівання плодів проходить ще восени, а опадання з дерев — лише навесні наступного року. Платани відзначаються швидким ростом, світло- і теплолюбністю, високою стійкістю в умовах промислового середовища.

Серед платанів особливо цінні в декоративному відношенні: платан кленолистий форма Суттнера (з великими біло-пістрявими листками), п. кленолистий ф. Келзея (з жовто-пістрявим листям), п. кленолистий ф. пірамідальна (з пірамідальною кроною).

Незважаючи на те що оптимальні умови для росту платанів існують у Середземномор'ї та Північній Америці, у Південно-Західній та Центральній Європі, ці рослини виявились досить стійкими та довговічними. Характерно, що саме платани як більш стійкі у міських умовах і більш цінні в декоративному відношенні стали заміняти каштани, клени та інші знамениті породи на бульва-

рах Парижа, Лондона, Брюсселя і ще декількох великих міст Європи.

Тисячолітній досвід культури у Середній Азії та на Кавказі, більш як 200-річний досвід культури у Криму, понад 100-річні екземпляри на території Полісся та Лісостепу України — все це свідчить про здатність платанів добре пристосовуватись до нових умов і давати досить стійкі і декоративно-цінні насадження [3–5].

Звичайно, непотрібно заперечувати і той факт, що на території Полісся та Лісостепу України обмеження використання представників роду *Platanus L.* для озеленення пов'язане з недосить високою зимостійкістю їх дерев, особливо у молодому віці. Також потрібно зазначити і той факт, що приклади невдалої інтродукції платанів в Україну теж вплинули на обмеження його використання. Таким прикладом є загибель чудових платанів, що зростали по берегах Кам'янки в дендропарку "Софіївка". Про їх існування нам відомо лише із заміток про рослинні багатства "Софіївки" А. Анджеєвського та із статті Ф. Базинера, опублікованої у 1851 р. в журналі міністерства державного майна. Але вікові дерева платана, що зростають в Україні, є живим доказом того, що культура платанів все ж можлива.

Одне з найстаріших дерев платана кленолистого в Україні росте у Маківському парку. За даними О.Л. Липи [3] та Б.К.Термени [5], його вік близько 150–200 років, розміри крони 20 × 20 м. У старих парках Буковини налічувалось понад 30 дерев платана кленолистого. Так, у парку дитячого санаторію "Садгора" ростуть 2 дерева платана віком 115 років заввишки до 29 м, діаметр їх стовбура становить 1,35 м на висоті 1,3 м. У парку с. Вікно — дерево віком 120 років заввишки 22 м. У парку дитячого будинку с. Оршівці — 2 дерева віком 115 років, в парку школи с. Карапчів — 3 дерева 90-річних платанів, у парку ім. Шевченка (колишній ім. Калініна) у Чернівцях — 7 90-річних дерев платана кленолистого, у парку школи с. Михальча — один 80-річний платан.

У зеленому будівництві дерева інтродукованих видів платанів можна використовувати в алейних, групових та солітерних посадках.

До асортименту інтродукованих в Україну платанів належать платан кленолистий, п. кленолистий форма Суттнера, п. кленолистий ф. пірамідальна, п. іспанський, п. західний, п. східний, п. пальчатolistий, п. клинолистий. З них у Правобережному Лісостепу України обмежено культивуються (деякі навіть представлені поодинокими деревами): п. східний, п. західний, п. кленолистий, п. кленолистий ф. пірамідальна, п. іспанський, п. клинолистий [1, 2]. До видового складу платанів у дендропарку "Софіївка" входять: п. кленолистий — 1 дерево 45-річне та 2 — 15-річних, п. західний — 1 дерево 40-річне та невеличка група 25-річних, в 1999 р. асортимент поповнився за рахунок укорінення здерев'янілих живців п. клинолистого. В Умані на вул. Урицького ростуть дерева платана 1969 р. посадки: п. кленолистий ф. пірамідальна, п. клинолистий, п. іспанський та 2 дерева, які за характером відшарування кори з гілок і стовбура нагадують п. клинолистий, а за формою і розміром листових пластинок більш схожі на п. східний. Зараз на базі дендропарку "Софіївка" проводиться робота з виділення більш придатних видів платана для озеленення в Правобережному Лісостепу України.

Характерним прикладом використання платана у вигляді алейних насаджень є платанова алея у Стрийському парку Львова, яка вражає глядача своєю величиною. У групових посадках платани можна використовувати для переходу від лісових масивів до відкритих просторів. Але потрібно зауважити, що при використанні платанів у групових і алейних насадженнях необхідно враховувати великий габітус цих рослин. Найкращий вигляд мають платани, висаджені у вигляді солітерів. Основне їх призначення полягає в тому, щоб визначити центр експозиції, під-

креслити архітектурну значимість відповідної ділянки, зосередити увагу глядача у відповідному напрямку. Уміло вписаний солітер у навколишній ландшафт має надзвичайно великі естетичні якості, які з віком дерева підвищуються.

1. Грабовий В.М. Екзоти роду *Platanus* L. в насадженнях дендропарку "Софіївка" і міста Умань // Бюл. Держ. Нікіт. ботан. саду. — 1999. — Вип. 79. — С. 41—43.
2. Каталог деревьев и кустарников ботанических садов Украинской ССР / Н.А. Кохно и др. — Киев: Наук. думка, 1987. — 72 с.
3. Липа О.Л. Платани на Україні // Наук. зап. Київ. держ. ун-ту ім. Т.Г. Шевченка. — К.: Вид-во Київ. держ. ун-ту, 1957. — Т. 16. — С. 152—161.
4. Пшеничный И.Е. Платаны в Крыму. — Киев: Изд-во Укр. акад. с.-х. наук, 1960. — 82 с.
5. Термена Б.К. Платан кленолистий на Україні // Інтродукція та акліматизація рослин на Україні. — К.: Наук. думка, 1971. — Вип. 5. — С. 43—49.

ПЕРСПЕКТИВИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВИДОВ РОДА *PLATANUS* L. В ЗЕЛЕНОМ СТРОИТЕЛЬСТВЕ

В.Н. Грабовой

Дендрологический парк "Софиевка"
НАН Украины, Украина, Умань

На основании литературного обзора и собственных исследований проанализированы возможности использования платанов для создания декоративно-ценных насаждений. Приведен ассортимент интродуцированных в Украину видов и пути их возможного использования в озеленении.

PERSPECTIVES OF THE USE OF GENUS *PLATANUS* L. SPECIES IN LANDSCAPE ARCHITECTURE

V.M. Grabovyi

Dendrological park "Sofiivka", the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Uman

An analysis of possibilities of *Platanus* L. usage for formation of valuable decorative plantings is carried out on the basis of the data from literature and author's researches. The assortment of varieties introduced in Ukraine is presented.